

Ter herdenking van Samuel Paty: een reconstructie

Als ik een lesbrieff moest schrijven om voor Nederlandse scholieren het fanatisme te duiden dat de afgelopen weken is opgevlamd rond de Franse leraar Samuel Paty, dan zou ik, om te beginnen, zeven Heilige Beelden en Afgodsbeelden onderscheiden (zie Bijlage I). Vervolgens zou ik aan de hand daarvan reconstrueren wat er met Samuel Paty gebeurd is.¹

a) De docent Samuel Paty had tot taak zijn 13- à 14-jarige leerlingen (in het derde leerjaar van een openbare Middenschool in de buurt van Parijs) kennis te laten maken met de grondwettelijke vrijheid van meningsuiting (zie §§ 5 en 6). Zijn bedoelingen waren goed (ook jegens de moslimleerlingen), maar in zijn didactische keuzes was hij troebel van inzicht. Hij liet namelijk twee Mohammedcartoons van Charlie Hebdo zien, waaronder een pornografische spotprent van Mohammed.² Zijn bedoeling was aan zijn leerlingen duidelijk te maken dat het publiceren van zulke cartoons onder de vrijheid van meningsuiting valt, ook al kunnen moslims zich daardoor in hun religieuze gevoelens gekwetst voelen. Maar hij vergat dat ouders er niet van gediend zijn dat hun leerplichtige kinderen op school door hun leraar met een (niet alleen islamofobe maar ook) schunnige homoseksuele afbeelding geconfronteerd worden.³

b) Voor Franse begrippen is het bovendien verwonderlijk dat een leraar van een openbare school zo luchthartig omspringt met de Laïcité: de strikte neutraliteit die Franse scholen in religieuze aanleggelegenheden in acht behoren te nemen.

c) Voor Nederlandse begrippen maakt Charly Hebdo zich met de Mohammedcartoons vermoedelijk ook aan een strafbaar feit schuldig, namelijk groepsbelediging van minderheidsgroepen die afkomstig zijn uit Arabisch-sprekende landen. Want Mohammed wordt niet afgebeeld als een nobele profeet, maar als een arme, ongeletterde Arabier, een bedelaar, loenzend (of misschien ook lijdend aan een oogziekte), een magere sloeber, ongeschoren en niet helemaal goed bij zijn hoofd, die voor een tientje bereid is zich te prostitueren. Daarmee sluit Charlie Hebdo zich aan bij de minachting (zo niet vreemdelingenhaat) die 't hooghartige Franse volk jegens niet-Westerse allochtonen en m.n. tegen moslims koestert (zie § 2A).

d) Op de sociale media ontstaat een hetze tegen Samuel Paty en zijn school. Een orthodoxe moslim uit Tsjetsjenië, die op 80 km afstand van de school woont, voelt zich aangesproken door de strijdkreet dat de Profeet door Paty beledigd is en vermoordt hem op straat (§§ 1A, 2A, 3A en 7A).

e) De Franse regering grijpt deze gebeurtenis aan om Paty tot een martelaar van de vrijheid van meningsuiting te verheffen (zonder ruchtbaarheid te geven aan de aard van de vertoonde spotprenten!). Zij treedt met harde hand tegen orthodoxe moskeeën en organisaties op (zie §§ 4A en 5), alsmede tegen een pro-Palestijnse organisatie. En zij vraagt bevriende staten om Samuel Paty op maandag 2 november te herdenken en aldus te getuigen van het belang van de Vrijheid van Meningsuiting als hoeksteen van de democratische rechtsstaat (§§ 5A en 6A).

Bijlage I: Zeven Heilige Beelden en Afgodsbeelden

§1. De heiligheid van Goed en Kwaad. Het is van alle tijden dat de mens naar strategieën zoekt om zich te bezinnen op goed en kwaad. Men maakte lijstjes van deugden en ondeugden, of men ontwierp een godenwereld waarin iedere godheid een waarde (c.q. deugd of ondeugd) representeerde. In het monotheïsme wordt de godenwereld gereduceerd tot één God met wie de gelovige in dialoog kan treden als hij/zij voor ethische keuzes staat: waar ligt voor mij het pad der deugd?

1A. Naar mijn smaak verwordt deze dialogische godsdienst tot afgoderij als die persoonlijke God door de gelovigen wordt omgevormd tot een dogmatisch stelsel van goddelijke wetten en voorschriften, die men blindelings moet naleven. Ketteren en zondaars worden gestraft of geëxcommuniceerd. Men keert de zondige buitenwereld de rug toe, of men besluit, omgekeerd, voor *God en Vaderland* ten strijde te trekken om die zondige buitenwereld op de knieën te dwingen.

§2. De heiligheid van ons Volk. Volksgenoten worden gekenmerkt door een gemeenschappelijke taal en cultuur (het Franse volk, het Joodse volk, de Arabisch-sprekende volkeren). Soms hebben ze ook een gemeenschappelijke godsdienst. En soms staat hun God zelfs symbool voor de eenheid en uitverkorenheid van hun volk (de God van Israël). Van de volksgenoten wordt verwacht dat ze broederschap betrachten en solidair met elkaar zijn, vooral ook als ze zich door buitenstaanders bedreigd voelen.

¹ In dit blogbericht wordt voortgebouwd op een vorig blogbericht (inclusief de naschriften daarbij): <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/de-didactische-keuzes-van-samuel-paty/> (25/10/2020)

² <https://www.marianne.net/societe/pourquoi-nous-publions-les-caricatures-montrees-par-samuel-paty-a-ses-eleves> (20/10/2020)

³ Onlangs werd een leerkracht in Molenbeek (nabij Brussel) voor dat identieke vergrijp geschorst.

2A. Naar mijn persoonlijke smaak ontardt hun ideologie in fanatieke afgoderij als deze broederschap tot discriminatie van, minachting van, of zelfs haat jegens vreemdelingen leidt. Van zulke afgoderij kan eveneens worden gesproken als er een continue cyclus van eerwraak en wederwraak tussen volkeren ontstaat.

§3/3A. De heiligheid van onze Wereldkerk. Soortgelijke mechanismen kunnen optreden in de verhoudingen tussen wereldgodsdiensten (de kruisvaarders der Christenheid vs. de heirscharen der islamitische Umma, de zionistische onderdrukkers vs. de Palestijnse slachtoffers, de soennitische strijders vs. de sjitische handlangers van de imperialistische grootmachten).

§4. De heiligheid van Vadertje Staat. De Staat reguleert het leven van de burgers en beschermt hun belangen tegen de boze buitenwereld. In ruil daarvoor betalen de burgers belasting en putten zij zich uit in vaderlandsliefde. De eventuele koning of koningin regeert *bij de gratie Gods* en veelal hebben de elites de macht van de Staat bezegeld door het creëren van een staatsgodsdienst.⁴

4A. Naar mijn persoonlijke smaak kan deze ideologie ontwaarden in drie vormen van fanatieke afgoderij: 1^e) de andere kerkgenootschappen en de belijders ervan lopen het risico gediscrimineerd te worden (zie ook 5);⁵ 2^e) de burgers lopen het risico dat de Staat zijn macht misbruikt en dat hun belangen daardoor geschaad worden (zie ook 5); en 3^e) de burgers laten zich opzweepen tot blind chauvinisme en gaan ermee akkoord dat de Staat zijn geweldsmonopolie misbruikt door ten strijde te trekken tegen andere staten en volkeren (zie ook 7A).

§5. De heiligheid van de Democratische Rechtsstaat. Om machtsmisbruik door de Staat te voorkomen is een democratische staatsinrichting ingevoerd, gebaseerd op de *trias politica* (wetgevende, uitvoerende en rechtsprekende macht). Zo is wettelijk vastgelegd dat de burgers het recht hebben hun geloof, ongehinderd door de Staat, te belijden. Zo is er ook de vrijheid van meningsuiting: burgers hebben het recht hun opvattingen over het te voeren overheidsbeleid te openbaren en kritiek uit te oefenen op de machtsuitoefening van de Staat. Dat soort rechten moet door Vrouwe Justitia bewaakt worden.

5A. Maar de verering van Vrouwe Justitia ontardt naar mijn persoonlijke smaak in afgoderij als door de Staat bij monde van bewindslieden en politici wordt goedgepraat dat burgers de vrijheid van meningsuiting misbruiken om een godsdienstige bevolkingsgroep belachelijk te maken en te vernederen.

§6. De heiligheid van de Menselijke Ratio. De idee van een democratische rechtsstaat werd populair door de revolutionaire maatschappijkritiek tijdens de Verlichting (1650-1800). Men geloofde in het primaat van de Ratio (het verstand); in de noodzaak om overgeleverde traditie, religie en bijgeloof af te schaffwen of te herijken; en in de beoefening van wetenschap en technologie als bron van maatschappelijke vooruitgang. En men geloofde dus ook in de grote waarde van het academisch debat zonder taboes.

6A. Maar naar mijn persoonlijke smaak worden de heiligheid van het academisch debat en het grondrecht van de vrijheid van meningsuiting misbruikt als men daarmee beoogt om godsdienstige bevolkingsgroepen (vanwege hun vermeende achterlijkheid, men denke aan het gescheld op de Geiteneukers door Theo van Gogh) onder het mom van seculiere religiekritiek de grond in te boren.

§7. De heiligheid van Gods Wondere Schepping. Je hoeft geen gelovige te zijn om het leven op onze aardbol met bewondering te aanschouwen en te concluderen dat we zorgvuldig met dit erfgoed moeten omgaan. Vele mensen laten zich door idealisme leiden. Ze kijken verder dan de grenzen van de staat waarin ze wonen, het volk waartoe ze behoren en de wereldgodsdienst die ze aanhangen. Ze proberen inclusief te denken en ze bepleiten internationale solidariteit, versterking van de internationale rechtsorde, eendrachtige bescherming van de mondiale natuur en van het mondiale klimaat. Ze trachten zich als wereldburger te gedragen en economische uitbuiting en imperialistisch machtsmisbruik tegen te gaan. Ze willen een rechtvaardige mondiale samenleving, waar niemand dood gaat van honger of door gebrek aan basale medische voorzieningen, en waar burgers niet door oorlogsgeweld verminkt of gedood worden.

7A. Maar vele mensen worden dan ook in hun idealen gefrustreerd door alle kortzichtige wandaden waarvan ze dagelijks kennis nemen. Naar mijn persoonlijke smaak mogen ze daaraan echter geen rechtvaardiging ontleen voor het ondernemen van terroristische wraakacties.

Wes Holleman

weblog onderwijs 1-11-2020

<http://www.onderwijsethiek.nl>

⁴ <https://religion.wikia.org/nl/wiki/Staatsgodsdienst>

⁵ Frankrijk heeft daarentegen een scherpe scheiding tussen Kerk en Staat ingevoerd, maar de Franse Staat is ongemerkt in een nieuw soort afgoderij vervallen: de antiklerikaliteit is verworden tot antireligiositeit en het diepgewortelde antisemitisme heeft een uitlaatklep gevonden in islamofobie.